

Södertörns högskola | Interkulturell lärarutbildning mot förskola,
erfarenhetsbaserad, Utbildningsvetenskap 3

Examensarbete 15 hp | Vårterminen 2015

Förälder och pedagog

– en essä om när personliga erfarenheter
träder in i yrkesrollen

Av: Louise Thörnrin

Handledare: Lotte Alsterdal

Abstract

Title: Parent and Pedagog -An essay on how personal experiences inflict your professional life

Author: Louise Thörnrin

Mentor: Lotte Alsterdal

Term: Spring 2015

In the essay, the balance between being an educator and a mother of a child with autism is explored in respect to how the roles might influence the actions of a pre-school teacher. Writing is used as a method of reflection, it gives the teacher a chance to take a step back and view her practical experiences from a novel perspective; conclusions are recounted throughout the teachers narrative. The essay is based on the following questions; which problems might arise in the meeting with parents such as Adams where there is a suspicion of autism for the child? Which advantages/disadvantages might the teacher's personal experience of autism have for the role as educator? How would the dual roles as educator and mother of an autistic child best be balanced in the future?

The essay highlights special educational and parent perspectives on the matter of autism. Professor of pedagogy Claes Nilholm, specializes in special needs education. Nilholm discusses the existence of compensatory and critical perspectives on autism in the classroom, which are presented in the essay as a problematic dichotomy which the teacher must navigate. Based on the work performed by psychologist Lennart Lindqvist the teacher presents her own experiences of being a mother of a child with autism and how it affects her role as educator. From the reflective process the teacher concluded that personal experience from children with autism might be of advantage in the educational environment but has distinct disadvantages when communicating with parents. Aristoteles three forms of knowledge episteme, techne and fronesis were used to further highlight the difficulties when dealing with parents of children with suspected autism. Especially the concept of fronesis was discussed in relation to the teacher's narrative as an influencing factor. Fronesis, the wisdom to act correctly in a given situation, was concluded be of advantage in the role as educator. When meeting parents of children with suspected autism the teachers unprocessed feeling on the matter may become a disadvantage. The aim of the essay was to deepen the knowledge of the teachers own experiences in order to better utilize them in the role as an educator.

Keywords: Pre-school teacher, special needs education, autism, exposed parents, fronesis

Sammanfattning

Denna vetenskapliga essä handlar om hur det kan vara att vara både mamma och pedagog och hur balansen mellan dessa två roller kan påverka förskollärarens handlingar. I essän blir skrivandet en metod där förskolläraren kan reflektera över sina handlingar. Undersökningen följer förskollärarens tankegång genom reflektion över handlandet i berättelsen. Essäskrivandet ger förskolläraren chansen att ta ett steg tillbaka och ser på sitt yrkeskunnande från nya perspektiv. Förskolläraren har genom berättelsen försökt att granska sina handlingar och reflektera över dem. Frågorna som undersökningen baseras på är; Vad är det som gör att jag finner det svårt att bemöta föräldrar som Adams vid misstanke om autism? Autism i den egna familjen- på vilka sätt kan det vara en fördel eller nackdel i yrkesrollen? Hur kan jag hantera dessa dubbla roller i framtiden?

Essän belyser specialpedagogiska perspektiv och föräldraperspektiv. Claes Nilholm är professor i pedagogik, ger en redogörelse över specialpedagogiska perspektiv. Han förklarar ett kompensatoriskt perspektiv och ett kritiskperspektiv. I undersökningen hamnar förskolläraren i ett dilemma perspektiv mellan de båda. Med hjälp av psykologen Lennart Lindqvist redogör förskolläraren för sina egna erfarenheter av att vara mamma till ett barn med autism och hur det påverkar i rollen som pedagog.

Genom reflektion och redogörelse av olika perspektiv kommer förskolläraren fram till att i arbetet med barnet kan det absolut ses som en fördel att ha personliga erfarenheter av autism men i arbetet med föräldrarna bidrar det till vissa hinder. För att vidare beskriva dessa hinder använder förskolläraren sig Aristoteles tre kunskapsformer episteme, techne och fronesis. Vidare diskuteras fronesis inverkan i berättelsen. Förskolläraren menar att kunskapsformen fronesis, klokhet att handla rätt i olika situationer, blir till fördel i arbetet med barnet. Men att i samtalet med föräldrarna bidrar obearbetade känslor till att förskollärares erfarenheter snarare blir ett hinder än en fördel. Förskolläraren vill med undersökningen öka sin medvetenhet kring sina erfarenheter så att dem i framtiden kan ses som en tillgång i pedagogrollen.

Nyckelord: Förskollärare, specialpedagogik, autism, utsatta föräldrar, fronesis

Innehållsförteckning

Samtalet	5
En första reflektion	9
Syfte	11
Metod	11
Specialpedagogiska perspektiv	13
Ett integrerat perspektiv	14
Kritiskt perspektiv	16
Diagnos - en snabb lösning?	17
Dilemmaperspektiv	18
Föräldraperspektiv	19
Tre kunskapsformer	23
Slutord	28
Källförteckning	30

Samtalet

”Vad menar du? Inte leker? Han leker ju hemma hela tiden”. Mammans röst är bestämd och jag hör att hon är lite upprörd. ”Vad roligt berätta, vad leker han hemma?” Jag blir positiv och nyfiken. Om barnet leker hemma så kanske föräldrarna kan ge mig en bra ingång till att utveckla leken här på förskolan. ”Ja, han leker med bilar och tåg, hela tiden. Vi får honom knappt ut ur rummet.” Båda föräldrarna tittar på varandra och skrattar i samförstånd. ”Vad leker han med bilarna, hur ser leken ut?”, frågar jag. ”Hur menar du? Han leker med bilar”. Jag tänker att troligtvis ställs bilarna upp på rad eller delas upp i grupper. Det kan också vara så att bilarna får åka ner för en backe om och om igen. För jag tror inte att de kör till affären eller kör på vägarna och säger brum. ”Ja, jag blir så nyfiken, hur han leker med bilarna. Kör de runt? Krockar de? Har de tävling?”.

Föräldrarna tittar på varandra, jag får uppfattningen att de inte har ställt sig dessa frågor förut och inte riktigt vet svaret. ”Ja, nej han kör dem inte så mycket, men han har alla på golvet och sen parkerar han dem. Alla Volvo bilar för sig och alla Saab för sig. Han är fantastiskt duktig på bilnamn.” Jag håller med föräldrarna och menar att det är en fantastisk förmåga för ett barn som just fyllt tre. ”Vad bra att ni berättade det, för då ska jag samla ihop alla bilar vi har här på förskolan och visa honom.” Jag känner mig glad, bilarna blir en bra ingång till lek, ”toppen”. När jag fått sagt att barnet inte leker så mycket med andra barn här på förskolan, väljer jag att gå vidare. Föräldrarna har fått informationen, även om de ställde sig i försvarsställning. ”Jag har svårt att få ögonkontakt med Adam och ibland så uppfattar jag att han kanske inte hör mig”, säger jag och ger föräldrarna en frågande blick. ”Nej, det har faktiskt vi också tänkt på, att han inte hör. Han kanske har dålig hörsel?”, säger föräldrarna som nickar och nästan blir lite ivriga. ”När ska ni till barnavårdscentralen?”, frågar jag. ”Treårskollen är nu på fredag, så vi kan ju fråga dem om det.” Det är bra att de går till barnavårdscentralen, tänker jag. Då kommer de att undersöka hörseln och förhoppningsvis kommer sköterskan att fråga varför de misstänker dålig hörsel. Och då kanske hon kommer längre i sin diskussion med föräldrarna genom sin yrkesroll än vad jag gör i min. Jag berättar hur vi arbetar med språket i barngruppen och försöker att inte lägga någon större vikt vid just Adams språk. ”Hur använder han språket hemma?”. Föräldrarna tittar på varandra och rycker på axlarna. ”Han pratar inte så mycket, ’mamma’ och ’pappa’, säger han”. ”Hur gör han när han vill leka med er, eller vill ha någonting?”, frågar jag. Mina erfarenheter säger mig att det är lättare att svara på hur barnet gör när de vill ha någonting eftersom det brukar vara ganska tydligt. Men frågan om leken kan vara klurigare. ”Ja, när han vill ha något hämtar han det. Eller så tar han vår hand och lägger på det han vill ha”, föräldrarna visar och skrattar. Jag uppmärksammar att frågan om leken inte besvaras, men de har hört den och kommer förhoppningsvis att fundera kring den längre fram. Jag vill gärna fråga om Adam pekar, men bestämmer mig för att låta bli. Jag samlar mig och tar sats för att berätta varför jag kallat till detta

möte. ”Jo, eftersom vi på avdelningen känner att vi inte når fram riktigt till Adam har vi bitt vår chef om lite extra handledning.” Jag ser att föräldrarna reagerar, deras ögon är större och de ser på varandra och sedan åter på mig.

”Vi vill att alla barn ska känna trygghet och glädje på förskolan, det tror vi hjälper dem i deras utveckling. Men det kan vara så att vi behöver ändra på något i miljön eller med vårt förhållningssätt så att alla barn får samma möjligheter. Ibland kan sådant vara svårt att se själv eftersom vi blir lite hemmablinda, så vi ser handledning som en fantastisk möjlighet att få reflektera över vår yrkesroll.”

Eftersom föräldrarna inte svarar blir jag nervös och då har jag en benägenhet att prata på. ”Ja, vi ser ju bland annat att Adam inte äter så bra här hos oss, och då kan handledning hjälpa oss och se vad som händer under måltiden. Och kanske kan vi få hjälp att urskilja var problemet ligger.” Föräldrarna har på ett tidigare möte berättat att Adam äter bra hemma men när samma mat serveras på förskolan så visar han inget intresse till att äta. ”Ja, ja gör det då, men jag förstår inte vad det ska vara bra för”, säger pappan. ”Bra”, säger jag och berättar att specialpedagogen kommer på tisdag. Jag ser att föräldrarna lyfter på ögonbrynen när jag säger ordet specialpedagog. Men jag känner mig trött nu och utmattad. Jag väljer att boka upp en ny tid efter att specialpedagogen varit där. ”Då får vi ju även se vad barnavårdscentralen säger”, säger jag och försöker låta positiv. Jag tackar föräldrarna för att de tog sig tid och betonar att jag är så glad över att vi har ett så bra samarbete kring Adam. ”Det är ju ni som är experter på ert barn och ibland behöver vi den expert hjälpen”, säger jag. Mamma gör då något oväntat, hon kramar om mig. Jag kramar tillbaka och föräldrarna går.

*

Jag ser mig runt i rummet för att se var Adam leker. I bygghörnan så klart, som de flesta dagar. Jag går dit och sätter mig ner bredvid honom. ”Hej, Adam”, säger jag. Adam lyfter inte ens på huvudet när jag pratar. ”Vad bygger du?” Inget svar. Jag är inte förvånad eftersom jag sällan från svar då jag pratar med Adam. Han söker inte ögonkontakt och leker aldrig med de andra barnen. Han sitter helst själv och verkar söka sig till ställen där han kan finna ro. Ett av de andra barnen skriker till i leken och då lyfter Adam reflexmässigt upp händerna och håller dem för öronen. Adam härmar skriket men det blir väldigt mycket högre än de skrik som kom från leken. Kanske är det så han uppfattar det, tänker jag. Kanske är han överrepresentativ i hörsel. Det är dock inget som jag inte sett förut. Jag har träffat så många barn som har funktionshinder inom autismspektrum så jag har utvecklat min förmåga att tyda deras signaler. Jag är inte utbildad till att ställa diagnoser men min erfarenhet säger mig att jag brukar ha rätt. Jag försöker följa hans lek, klossarna står på rad och han pekar på dem en efter en. Han börjar alltid från samma håll. Han räknar, tänker jag. Jag följer hans finger och ger honom räkneorden, ett två tre. Adam tittar inte upp men

jag uppfattar att han hör mig. Han pekar snabbare nu och då följer jag honom och räknar snabbare. Han testar mig och hoppar över vissa klossar men jag följer honom. När jag känner att han är med i min lek blir jag plötsligt tyst. Adam väntar och pekar en gång till, men jag är tyst. Han gör ljud och efter en liten stund söker han min blick, då säger jag räkneordet. Adam blir nöjd och söker min blick gång på gång. Jag känner en ofantlig glädje över att funnit en ingång till ett samspel med Adam.

*

Jag vet att föräldrarna inte alls har samma uppfattning som jag vad gäller Adam. Jag tänker att inför nästa möte så måste jag ta det mycket lugnt på mötet idag och försöka stärka föräldrarnas trygghet och förtroende för oss. Men jag vet också att jag sått ett par frön hos föräldrarna under vårt förra möte. Kanske har de nu reflekterat över de frågor som jag ställde och kommit längre i sina tankar om Adam.

”Hur känns det?” frågar min kollega Karin när jag är på väg ut till mötesrummet. ”Tungt”, säger jag. ”Ja, du får väl säga som det är, att vi inte har resurser nog till att tillgodose deras barns behov. De gillar ju dig”. Jag är dock rädd att det där gillandet flyger ut genom dörren så fort jag blir den första som berättar att de bör söka hjälp. Specialpedagogen gav oss fantastisk handledning om hur vi ska arbeta. ”Fram till att ni får en resurs” hade specialpedagogen sagt. ”Jag får inte ställa diagnoser men jag tycker detta är ett solklart fall av autism. Det bästa vore om föräldrarna fick stöd så fort som möjligt”, menade hon. Jag blev inte förvånad, hon bekräftade vad jag trott under en längre tid.

*

Föräldrarna kommer in i mötesrummet, de ser ledsna ut, tänker jag. De brukar komma in med huvudet högt och med en hel del attityd, men inte idag. ”Sköterskan tyckte att hon inte fick kontakt med Adam” säger mamman och brister ut i gråt. Jag sätter mig bredvid henne och lägger en hand på hennes axel. Föräldrarna berättar om besöket på barnvårdscentralen och sen kommer frågan som jag befarat så länge. ”Tycker du att vi bör söka hjälp?”. Känner att jag själv är nära gråten men biter mig hårt i tungan. Nu vill jag inte vara den som säger ”ja”, vara den som bekräftar. Jag tänker på Adam, på föräldrarna, på erfarenheter och utbildning. Jag tar ett djupt andetag och säger. ”Jag tror att det skulle vara bra för Adam att vi fick en bredare inblick i hur han tänker och fungerar, och jag tror att en utredning skulle hjälpa oss med det.” Nu gråter pappan också, jag ställer fram näsdukar. Jag sitter tyst och låter dem gråta. När jag klappar mamman på ryggen svarar hon åter igen med att ge mig en kram, men sen ber hon om att få vara ensam en stund.

Jag går ut och känner tårarna som trycker sig mot ögonlocken, jag går in i kapprummet och lutar mig i mot väggen. Jag känner mig arg över att jag känner sorg och maktlöshet. Det är ju föräldrarnas sorg, inte

min. Eller är det min egen sorg som kommer över mig? Jag tänker tillbaka på mitt eget besök på barnvårdscentralen för sex år sen. Det var med spänd förväntan jag skulle visa upp min exemplariska pojke, som redan kunde alfabetet. Jag var en stolt mamma och han är mitt första barn. Men då han inte kunde benämna tre föremål eller klappa händerna så bad sköterskan att vi skulle komma tillbaka efter en månad. Sen gick allt mycket fort. Min son var knappt två år när han fick diagnosen Autism syndrom.

När jag står i kapprummet försöker jag fundera kring alla erfarenheter som jag samlat på mig de senaste sex åren, alla böcker, alla föreläsningar, seminarier och diskussionsgrupper. I min mammaroll har jag samlat på mig mängder av kunskap och erfarenheter. Hämmar de mig nu? Har jag för bra insyn i vad jag tror att föräldrarna kommer att få gå igenom? Är det därför jag tycker att detta är extra svårt? Jag förstår att erfarenheter finns med mig hela tiden och att de alltid kommer påverka mig i mina val och värderingar. Jag kan inte lägga undan vetskapen om hur det är att få en diagnos satt på sitt barn, men kan det vara till fördel i min yrkesroll?

*

När jag kommer tillbaka efter mötet möter jag min kollega i dörren. Hon ber mig att komma eftersom Adam är upprörd över något. Hon berättar att hon inte kan komma på vad som är fel och ber mig att försöka. Adam står i bilhörnan med händerna för öronen, han skriker och stampar i golvet. Jag frågar kollegan hur länge han har stått så och hon svarar att det nog gått en stund. Adams tårar rinner och svetten pärlas i pannan. Jag går fram och sätter mig på knä bredvid honom. Helst hade jag velat ta honom i min famn och trösta men Adam är beröringskänslig och vill inte bli tröstad på det sättet. Jag ser mig omkring i rummet och försöker se vad som kan vara fel. Jag observerar att han tittar upp mot cd- spelaren som står på en hylla. ”Har ni haft musik på?” undrar jag. Min kollega svarar, att det har de haft, men sen stängde hon av för att barnen skulle gå ut. Troligtvis är det musiken som skapat någon slags oro hos Adam, tänker jag. Jag prövar att lyfta upp Adam till cd-spelaren men han då skriker han högre så jag släpper honom snabbt och går istället och hämtar en stol och ber Adam att själv klättra upp. Försiktigt tar Adam bort händerna från öronen och tar ett steg mot stolen. Med lite hjälp klättrar han upp, han tar min hand och lägger den på cd- spelaren. ”Ska jag sätta på?” frågar jag. Adam svarar inte utan lägger min hand på cd-spelaren igen. Jag sänker volymen och trycker på play. Adam lyssnar en liten stund och sen lägger han min hand på cd-spelaren igen. ”Stänga av?” Frågar jag, och stänger av musiken. Adam klättrar ner från stolen och sätter sig med bilarna igen, han verkar lugn igen.

En första reflektion

Jag hamnar ofta i situationer där min kunskap om autism eller om att vara förälder till barn med särskilda behov ses som en spetskompetens. Många kollegor anser att jag har den kunskap som behövs för att kunna vara ett stöd till pedagoger och föräldrar. Framför allt blir jag ofta ombedd att utveckla arbetet med barnen. Men rollen som jag beskriver i min berättelse är svår när jag själv måste hålla i samtalen. Jag kommer däremot gärna med nya perspektiv till mina kollegor eftersom jag anser att jag har ett bredare föräldraperspektiv, genom att vara förälder till ett barn med autism.

Ibland kan jag uppleva att mina erfarenheter blir ett hinder i arbetet på förskolan. Då kan jag önska att jag var helt ovetande. Kanske skulle jag då inte ha samma personliga behov av att barnen ska få rätt hjälp så fort som möjligt. Kanske kunde jag då avvakta, som så många andra förskollärare gör. ”Det där får skolan ta sen”, har jag hört sägas i personalrummet. ”Man vet aldrig med så små barn, det kan lika gärna bero på att de är födda sent på året.” Jo, i vissa fall så kan det absolut vara så, men är det så i Adams fall? Jag känner mig inte säker. Jag känner igen hans beteende allt för väl. När jag försöker att beskriva hur jag kan känna mig så säker blir det svårt. Vissa saker kan jag lätt reflektera över, till exempel att han har specialintressen eller att han verkar överrepresentativ i hörseln. Det är vanliga bekymmer hos barn med autism. Det är svårt att förklara hur jag ständigt observerar Adams tankegång, hur jag vet vad som gör honom arg eller glad. Det är ingen kunskap som jag har kunnat läsa mig till utan det handlar snarare om många års träning på hemmaplan. Jag får ofta frågor av kollegor om varför föräldrarna reagerar som de gör. Och även här talar jag bara ur mina egna erfarenheter. Ibland känner jag igen reaktionerna i mig själv eller så i någon annan förälder från olika familjeforum.

Det har hänt på den här förskolan att föräldrar har valt att flytta på sitt barn till en annan förskola när dessa diskussioner kommer upp. Jag tänker att det inte är så konstigt. När en förälder får veta att något är annorlunda med deras barn så kanske de förtvivlat sliter efter varje halmstrå som kan visa att indikationen är fel. De kan byta förskola, byta vänner och kanske även tar avstånd från släkten. Jag tänker att det är helt naturligt, det är en del av processen. Det kan ta år för föräldrar att ta till sig informationen från förskola och skola. Processen med Adams föräldrar har pågått i ett år nu, åtgärdsplaner är upprättade och rutinmässiga samtal är inbokade. Jag inser att jag hela tiden känt mig rädd för att vara den som påstår att deras barn behöver extra stöd. ”Tycker du att vi bör göra en utredning?” Den frågan kommer ofta upp i samtalet med föräldrar. Jag har själv ställt den, som en chans till att slippa svara på den. Jag tänker att självklart söker man någon som bara kan säga som det är. Någon som kan tala om för mig vad jag ska göra för jag inte förmår att göra det själv. Det kan tyckas som att föräldrarna själva bad om svar och då får finna sig i att pedagogen är ärlig, men då ska man inte glömma att sorgen över bekräftandet kan vara

lika stor som om den kommit från någon annan. Jag minns att jag som förälder fick en känsla av skam. Skam över att alla tycks veta, men inte jag. Jag som förälder var den enda som inte förstod. Jag ställde mig i den situationen frågande till om jag var en bra mamma. Jag skulle vilja påstå att jag behöver kunskap i hur jag möter familjer i sorg eller i kris men så säger förnuftet att jag ä inte psykolog utan pedagog. Jag finner dock att balansen mellan dessa yrkesroller svår att hålla.

*

Jag vill förtydliga att det inte är alla föräldrar till barn med funktionshinder som jag beskriver i min reflektion. Alla människor reagerar på olika sätt i en situation som denna. Jag har försökt belysa hur just Adams föräldrar handlar i denna situation. Mina tankar över hur föräldrar kan reagera har jag hämtat ur olika samtal med olika föräldrar. Och framför allt börjar jag förstå nu, är reflektionen hämtad ur mina egna upplevda erfarenheter. Jag har själv ställt frågan om utredning, jag har känt skammen över att vara den som inte förstod. Jag minns att jag tänkte att jag aldrig ville utsätta någon annan för den känslan. Därför kan jag urskilja att jag gärna lindar in svaret i bomull. Jag bekräftar inte till fullo men säger inte heller emot. Jag läser att jag tycker mig behöva kunskap i sorg och krishantering, men jag ser nu att det kanske snarare är min egen sorg och kris jag behöver kunskap om. Om jag kunnat hantera min egen livssituation så kanske mötet med Adams föräldrar hade sett helt annorlunda ut. Jag beskriver tankar om pedagog eller psykolog, och med det menar jag att det är Adams utveckling som ska prioriteras inte föräldrarnas upplevelser och att det kanske snarare är den balansen som är svår att hålla. Jag har mött flertalet pedagoger som menar att det är svårt att bemöta föräldrar till små barn. För även om man som pedagog känner att ett barn skulle behöva fler resurser så blir det svårt att beskriva varför. Barn har rätten att få vara på sitt eget sätt. Och vi på förskolan ska bemöta dem och utveckla deras förmågor oavsett diagnos eller inte. Barn behöver inte leka med andra barn, barn behöver inte infinna sig i mallen för någon slags ideal medborgare. Detta tycker jag är viktigt att påpeka, jag vill inte ha någon diagnos ställd på grund av att barnet inte ingår i förskolans mall. Men när jag tydligt ser eller upplever att barnet behöver mer resurser än vad jag kan ge vill jag kunna be om dessa. I kommunen där jag arbetar så får förskolan ansöka om extra resurser. Och tyvärr har det blivit så att det näst intill krävs en diagnos för att barnet ska få rätt till extra resurser. Och ibland räcker inte ens en diagnos. På så sett blir samhällets ideal en viktig bakgrund för min forskning. Samhället förväntar sig att vi ska forma barnen efter mallen, även om det inte står skrivet i våra styrdokument. Jag måste också påpeka att om jag i min barngrupp har sexton barn på två pedagoger så måste ju tanken vara att alla barn ska följa mallen? Eftersom det inte är möjligt att tillgodose alla barn behov och rättigheter för så få pedagoger. Vi har i alla fall inte fått det att fungera.

Syfte

Jag är mamma till ett barn med autism och i min mammaroll samlat på mig erfarenheter, både erfarenheter om autism men också hur det är att vara en förälder till barn med autism. Jag ställer mig undrande till hur mina erfarenheter påverkar mina handlingar i arbetet som pedagog. Jag ombes ofta att arbeta med barn eller grupper där autism förekommer. Jag kommer att reflektera över mina handlingar i berättelsen och försöka synliggöra hur mina egna erfarenheter som mamma till ett barn med autism påverkar mig i yrkesrollen.

Jag har en uppfattning om att det finns flera pedagoger som upplever svårigheter i möten med föräldrar som Adams. Genom att synliggöra mina egna erfarenheter hoppas jag kunna skapa en ökad förståelse för både pedagoger och föräldrar till barn med autism.

Denna uppsats kommer att beröra frågor om diagnos eller inte diagnos, och om dilemmat däremellan. Jag kan ur min berättelse urskilja de frågor som min vidare forskning ska belysa:

Vad är det som gör att jag finner det svårt att bemöta föräldrar som Adams vid misstanke om autism?

Autism i den egna familjen- på vilket sätt kan det vara en fördel, respektive nackdel i yrkesrollen som pedagog?

Hur kan jag hantera dessa dubbla roller i framtiden?

Metod

Jag vill synliggöra mina erfarenheter för att kunna se om de bidrar till hinder i min yrkesroll. Därför blir skrivande i essäform min metod. Syftet med essäskrivande som forskningsmetod är enligt arbetslivsforskaren Lotte Alsterdal att studenter med yrkeserfarenhet ska få ta tag i sina erfarenheter och göra dem tillgängliga för reflektion (Alsterdal 2014, s 52). Genom min berättelse kan jag synliggöra mitt handlande och reflektera över det. Filosoferna Eva Swartz och Jonna Hjertstöm Lappilainen pekar på vikten av att yrkesutövare ska ha ett reflekterande perspektiv på sitt handlande. Det är viktigt att de inte bara anpassar sig till praktiken utan också utforska och ifrågasätta den. För mig som just vill synliggöra mina egna erfarenheter blir denna forskningsmetod en utgångspunkt för reflektion.

Jag vill undersöka om mina erfarenheter blir en fördel respektive nackdel i yrkesrollen. Jag tänker mig att erfarenheter kan vara både en fördel men också ett hinder. För att kunna urskilja vilka erfarenheter som blivit bearbetade och befästa som kunskap är reflektion ett viktigt verktyg. ”Det betyder bland annat att de

kan lära sig att uppmärksamma sitt kunnande som kunskap, lära sig formulera vari denna kunskap består, men också kunna ta ett steg tillbaka och kritiskt betrakta sin verksamhet utifrån” (Lappilainen & Swartz 2011, s. 99). Vidare pekar Lappilainen och Swartz att essäskrivande i denna form är en möjlighet att lära sig betrakta sitt yrke i ett större perspektiv för att kunna synliggöra problem som kan uppkomma i yrket (Lappilainen & Swartz 2011, s. 99). Jag har genom olika perspektiv försökt belysa min berättelse från olika håll. En essä ska spegla mänskligt liv och kunna ses på från olika synvinklar utan att kunna bevisas (Alsterdal 2014, s. .). Denna essä speglar hur jag handlar i min yrkesroll och hur det gjordes. Genom att granska berättelsen genom olika perspektiv hoppas jag kunna se hur jag kunnat handla på ett klokare sett.

Jo Bech- Karlsèn är journalist och författare och verksam vid journalistutbildningen vid universitetet i Nordland. Han menar att essän är sökande och knyter samman berättelse och reflektion (Bech- Karlsèn 2011, s.45). Han förklarar också att berättelsen är platsen där man börjar och sedan blir essän platsen som man fortsätter ifrån. Jag tolkar det som min berättelse om mitt möte med Adams föräldrar är en början till att reflektera över mitt handlande. Berättelsen är ett underlag till att börja granska mig själv och genom reflektion belysa mina erfarenheter.

Skrivandet i sig blir alltså metoden i denna essä. Maria Hammarèn menar att skrivandet kan vara en metod för att synliggöra erfarenhetsgrundad kunskap (Hammarèn 2005, s. 17). Jag kommer att reflektera över en självupplevd händelse och skriva om det. Skrivandet blir alltså metoden för att undersöka mina erfarenheter. Under processens gång har jag gått in i skrivarseminarium. Under seminarierna utsätts texten för prövning och en form av kvalitetskontroll genom att andra läser min text.

När jag tolkar min berättelse använder jag ett hermeneutiskt synsätt. Hermeneutik betyder att tolka, förklara och översätta. Pedagogerna Ulf Brinkkjaer och Marianne Höyen menar att man inom hermeneutiken vill tolka meningen med människoskapande ting i ljuset av vilket historiskt sammanhang som skapade det (Brinkkjaer & Höyen 2013, s. 73). Metoden att förstå meningen blir en tolkning. Så när jag reflekterar över mina handlingar så tolkar jag berättelsen. Jag tolkar Adams föräldrar men det är som sagt en tolkning från min sida.

Uppsatsen börjar i en berättelse som sedan belyses ur olika perspektiv. Jag använder mig av Claes Nilholms, professor i pedagogik med inriktning specialpedagogik, perspektiv på specialpedagogik. Med hjälp av ett kompensatoriskt perspektiv och ett kritiskt perspektiv presenteras olika synsätt i min forskning. Jag tar även hjälp av olika teorier kring föräldrar till barn med autism och tankar kring utbildning i arbetet med barn med autism. Jag har valt en situation som jag upplever som svårbedömd och genom de olika perspektiven bearbetar jag mina handlingar.

Specialpedagogiska perspektiv

När vi i förskolan möter barn som behöver extra stöd i verksamheten så möter vi ofta specialpedagogik speciellt framtagen för att tillgodose barnets behov. Specialpedagogik vilar på två olika föreställningar. Ett kompensatoriskt perspektiv och ett kritiskt perspektiv. Jag kommer att redogöra för dem båda för jag tror att dessa perspektiv bidrar till att svara på mina forskningsfrågor. En av anledningarna till att jag finner det svårt att tala om Adams utveckling med hans föräldrar är att jag inte känner mig säker i hur jag ska förhålla mig till mina misstankar om autism. Har jag ens rätt att påtala detta till föräldrarna och vad är det som gör att jag finner det viktigt? Claes Nilholm är professor i pedagogik med inriktning mot specialpedagogik och tjänstgör vid högskolan för lärande och kommunikation i Jönköping. Han redogör för de olika perspektiven i sin text. Han menar att det kompensatoriska perspektivet dominerar forskningen och har störst inflytande på specialpedagogiken. ”Den grundläggande idén i ett kompensatoriskt perspektiv är att kompensera individer för deras problem”(Nilholm 2007, s. 25). Alltså ligger den i det kompensatoriska perspektivets intresse att lokalisera egenskaper som är problematiska för barnet. Specialpedagogikens uppgift blir då att kompensera individens brister (Nilholm 2007, s. 21). I detta perspektiv blir diagnostisering central eftersom man har tankar om att kunskap uppnås när man arbetar med grupper med samma typ av problem. Man kan säga att det kompensatoriska perspektivet har tre steg;

1. Identifiering av problemgrupper
2. Sökandet efter psykologiska och neurologiska förklaringar
3. Skapa metoder som kan kompensera problemet (Nilholm 2007, s. 25).

Jag skulle snarare vilja kalla detta perspektiv till ett integrerande perspektiv eftersom det syftar till att individen behöver få hjälp och stöd till att finna verktyg till att hantera sin vardag. Jag vill inte påstå att individen behöver kompensera sina brister utan istället finna fler verktyg. Tillskillnad från ett inkluderande perspektiv så tror jag att dessa individer behöver få verktyg till sin vardag innan de kan bli delaktiga i den. Inkludering skulle på detta sett bli ett slutmål för individen och inte en början.

Jag tycker att vi i förskolan ska fokusera på barnet förmågor och inte på deras problem. Samtidigt ser jag att det är just Adams problem jag fokuserar på när jag kallar föräldrarna till möte. När man ställer en diagnos så måste det ju ske någon slags jämförelse mellan individen och en åldersadekvat riktlinje, en normalitet. Jag har flera gånger menat att Adam inte följer normaliteten, men tänker jag i samband med det att hans beteende måste kompenseras? Nej, det vill jag inte påstå utan det handlar snarare om hur jag kan utrusta Adam med rätt verktyg för att kunna hantera sig vardag.

Ett integrerat perspektiv

Jag kommer nu beskriva de huvuddrag som innefattar denna diagnos. Jag har förstått att det finns lika många former av autism liksom människor som har det. För att få diagnosen krävs det att personen uppfyller vissa kriterier. Kliniker och medicinska forskaren Christopher Gillberg har ett världsrykte. Han är verksam som professor i barn och ungdomspsykiatri vid Göteborgs universitet, och överläkare vid Barnneuropsykiatriska kliniken Sahlgrenska Universitets sjukhus. Han har tillsammans med utbildaren, pedagog och handledaren Theo Peeters skrivit boken *Autism- medicinska och pedagogiska aspekter* (2001). Författarna redogör att för att få diagnosen autism krävs genomgripande och kvalitativa begränsningar inom tre huvudområden, indelningen brukar kallas för Wings triad efter forskaren Lorna Wings. Lorna Wings studerade barn med autism på 1970-talet. De tre huvudområdena är;

- Bristande ömsesidig social interaktion
- Bristande ömsesidig kommunikation (verbal och icke verbal)
- Bristande fantasi som uttryck som en begränsad beteenderepertoar (Gillberg & Peeters 2001, s.36).

Författarna förklarar varje del av triaden. Begränsningarna ska vara så uttalade att de påverkar barnets vardag. Bristande ömsesidig social interaktion kan visas genom att barnet, visar bristande förmåga att använda sig av icke verbala beteenden. Det kan till exempel vara ögonkontakt, ansiktsuttryck, kroppshållning eller gester. När det gäller kommunikation kan begränsningarna visas genom försening eller saknad av verbalt språk, stereotyp och repetitivt språkbruk eller avsaknad av spontan låtsaslek eller socialt härmande lek. Det tredje området beskriver olika repetitiva beteendemönster, det kan vara specialintressen som är begränsade och abnorma i sin intensitet och fokusering, eller så kan det gälla fixering vid rutiner och ritualer. Det kan också vara upprepade motoriska manér till exempel klappa händer, vifta med händerna eller komplicerade rörelser med hela kroppen (Gillberg & Peeters 2001, s.27). Sedan påtalar författarna att följande begränsningar ska visas innan tre års ålder. Därför blir upptäckten av autism på förskolan relevant eftersom som diagnosen bygger på att funktionshindret har yttrat sig innan tre års ålder. Förskolans roll kan därför bli viktig i ställandet av en diagnos. Sedan finns det vissa andra symtom som ofta förekommer vid autism som jag tycker är viktiga att påtala då mina erfarenheter säger mig att de kan ha stor inverkan på barnets vardag och att kunskap om dessa kan hjälpa mig i arbetet med barnen på förskolan. Dessa symtom kan vara överaktivitet eller underaktivitet, över eller underkänslig hörsel, som jag till exempel sett hos Adam. Barnen kan också vara känsliga för beröring och ha ätstörningar. En tredjedel av människor med autism visar dessa symtom som även kan vara självskadande beteenden, aggressiva utbrott eller nedsatt smärtekänslighet (Gillberg & Peeters 2001, s39). Adam kan bli

arg och ledsen som i exemplet med cd-spelaren där han inte har verktygen till att på ett klokt sätt ta sig ur situationen utan behöver hjälp.

Jag ska redogöra för vikten av utbildning när man arbetar med människor med autism. Gillberg och Peteers betonar vikten av utbildning. De menar att oavsett om miljön är integrerad eller segregerad så kommer nyckelfrågan ändå vara om där finns tillräckligt många pedagoger som fått en fullständig utbildning i autism (Gillberg & Peteers 2001, s. 83). Utbildning krävs för att barn med autism ska kunna lära sig nya saker och behovet av lärande är enormt eftersom de kommer att leva med kvalitativa nedsättningar hela livet. ”De kommer att göra framsteg, men för de flesta av dem kvarstår ett visst hjälpbehov ända upp i vuxen ålder” (Gillberg & Peteers 2001, s. 83). Autism kan inte jämföras med ett förståndshandikapp eftersom barn med autism inte har en genomgripande störning i utvecklingen. De kan dock vara väldigt ojämna i sin utveckling. För att kunna möta denna ojämna utveckling krävs kunskap om autism. ”Alla studerande som någon gång i framtiden kan tänkas arbeta med stöd till unga människor med autism borde åtminstone ha en grundläggande kurs i autismkunskap på sin akademiska meritlista” (Gillberg & Peteers 2001, s. 84). När barnet fått en diagnos erbjuds det kurser för både föräldrar och personal.

Det blir viktigt för oss att känna till den medicinska kunskapen kring autism för att kunna öka kunskapen. Enligt författarna så räcker inte kunnigheten utan vi behöver mer vetenskap för att kunna arbeta med barn med autism. ”Den som arbetar med autism och inte förstår autism kommer, trots alla sina ansträngningar och goda föresatser, genom sin brist på anpassning att förutsätta dem i situationer som är för svåra för dem, och det leder till beteendeproblem.”(Gillberg & Peteers 2001, s. 85). Enligt författarna verkar det inte spela någon roll hur vi handlar på ett klokt sett för att försöka förstå en människa utan snarare hur vi kan förstå autism, vad autism är och hur autism påverkar beteenden. Men jag anser att för att kunna arbeta med människor med autism så krävs även klokheten för att kunna göra kloka handlingar och val. Men, enligt författarna kommer jag inte kunna göra kloka handlingar om jag inte besitter den medicinska kunskapen. Så varför var denna medicinska kunskap inte till fördel i mötet med Adams föräldrar? Samtalet har väl i och för sig aldrig kommit till om det inte vore för mina förkunskaper i ämnet. Om diagnosen för autism ska sättas så ska symtomen visas innan tre års ålder, så är det då inte vår plikt att påvisa beteenden redan på förskolan? Jag menar att så är fallet. Hade jag kunnat förtydliga dessa kunskaper för föräldrarna? Hade jag kunnat säga att jag har mycket kunskaper i detta ämne och därför vill jag nu berätta vad jag ser? Jag kan se att jag möjligen hade skrämt upp föräldrarna genom att tala om mina kunskaper och visat att jag hade befogenheter att ta upp denna problematik med dem. Eller hade de reagerat med en känsla av lättnad av att få information av någon som har kunskap om det den berättar? Kanske hade jag kunnat mildra känslan av att få fram min sanning om jag lagt större vikt vid de

vetenskaps- teoretiska kunskaperna. Hade samtalet blivit lättare för föräldrarna om jag inte lindat in problemet i bomull utan bara sagt att jag har de här kunskaperna om autism och jag ser det här hos Adam. Jag har haft samtal med Adams föräldrar under ett års tid och ändå verkar beskedet om specialpedagog komma som en chock, vilket kanske visar att jag knappast varit tillräckligt tydlig i mina handlingar. Har jag dragit ut på samtalen med flit, för att jag inte vågat säga vad jag tänkt? Jag har sett samtalen med Adams föräldrar som en process där de succesivt har fått vänja sig vid tanken att Adam är annorlunda. Från att första ha näst intill förlöjligt mina diskussioner till att mer och mer kommit till insikt. Eller var det i själva verket en process för min egen del?

Det var först när barnavårdscentralen uppmärksammade Adam som samtalet fick en annan vändning. Det kan vara så att föräldrarna ser på olika yrkeskunnande i olika yrkesroller eller så var barnavårdscentralen betydligt tydligare i sitt samtal. Jag har sett det som en klok handling att behålla en god relation med föräldrarna och kanske är denna goda relation inte lika viktig för andra yrkesgrupper som inte har kontinuerligt kontakt med föräldrarna. Gillberg menar att personal inom förskola och skola måste anstränga sig särskilt för att samarbeta med föräldrarna. ”Detta samarbete är ingen ynnest eller artighetsyttring – det är en yrkesmässig nödvändighet” (Gillberg & Peeters 2001, s. 85). Jag ser det som extra viktigt att ha en god relation till just Adams föräldrar eftersom vi tillsammans måste försöka förstå och tyda Adam.

Under min utbildningstid så har vi haft en kurs (4 veckor) som handlat om specialpedagogik. Där nämndes både Asberger, som ingår i autismspektrum och ADHD. Jag uppfattade inte att utgångspunkten var, hur vi skulle arbeta med dessa människor utan vilka olika perspektiv samhället har i arbetet med dem. Jag menar att min kunskap om autism stäcker sig långt över det lilla som presenterades under min förskollärautbildning.

Kritiskt perspektiv

Det andra perspektivet som präglar vårt sätt att se på specialpedagogik är det kritiska. Det ställer sig kritisk till hela begreppet specialpedagogik som bara i namnet menar att något eller någon är speciell eller annorlunda. Man ställer sig kritisk till det kompensatoriska perspektivet och menar att den marginaliserar och pekar ut barn. (Nilholm 2007, s. 37). Företrädare för det kritiska perspektivet menar att vi måste föra en identitetspolitik, som Nilholm förklarar: Begreppet betecknar en politik som drivs av sociala rörelser där det centrala, utöver syften som att kräva ökade rättigheter och en bättre socioekonomisk situation, blir att kämpa och förändra uppfattningen, både hos gruppen själv och i omgivningen, om vem man är.

Begreppet identitetspolitik kan ses som ett uttryck för rätten att bli erkänd för sin olikhet Nilholm skriver: ”Begreppets erkännande är nära knutet till begreppet mångfald, där det senare betecknar att människor är olika.” (Nilholm 2007, s. 43). Det kritiska perspektivet menar att skolan misslyckats i sin tro om en skola för alla. Det kritiska perspektivet ställer frågor som; behövs diagnoser, special pedagogik och extra resurser om skolan är för alla?

Jag tycker att tanken om en skola för alla, som i detta fall blir en förskola för alla, är god. Jag skulle gärna se att det fungerade men märker att än så länge är vi inte där. Detta eftersom tillgången av resurser och handledning i arbetet med barn som Adam är för få. Jag menar att alla förskolor borde ha som mål att utforma verksamheten så att den tillgodoser alla barns behov, men har hamnat i ett dilemma i denna fråga. Jag försöker att se neuropsykiatriska funktionshinder som en mångfald i verksamheten. Men jag ser också att det kommer att uppstå krockar i mötet med den normalitetskultur som präglar vårt samhälle. En kulturs normer kan vara dominerande, men det behöver inte innebära att den andra kulturen ska överge sina. Jag ser att detta dilemma är en del av mina svårigheter i samtalet med Adams föräldrar. Jag vill inte att han ska behöva en diagnos för att få sina behov tillgodosedda, men ser samtidigt fördelar med en diagnos då den kan ge honom rätt till särskilt stöd genom, lagen om särskilt stöd, LSS. Jag kan som mamma också se fördelar med att få en diagnos. Jag vet att det finns mycket stöd och hjälp att få som föräldrar, som till exempel kurator, vårdbidrag och avlösning i hemmet. Framför allt kan föräldrarna få stöd i hur de kan få sin vardag att fungera.

Diagnos- en snabb lösning?

Frank Barnhill är specialläkare från South Carolina och har i sin bok *ADHD av misstag* beskrivit lärarens roll i varför samhället befinner sig i en feldiagnostisk kris. Han beskriver lärarens situation som att sitta i kläm. Läraren är ansvarig för alla barns skolgång som kan se mycket olika ut beroende på inläring, mognad och stöd hemifrån. Vidare skriver Barnhill att det räcker med ett enda ouppmärksam, störande eller lågpresterande barn för att arbetet inte ska fungera. Kanske har vi här samma tankar om barn som inte passar in i mallen. Dock menar inte jag att barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är ouppmärksamma eller låg presterande, snarare tvärtom. Men jag följer Barnhills resonemang som går ut på att man som lärare är ansvarig och behöver finna lösningar. Barnhill menar att läraren söker en enkel lösning som till exempel en diagnos. Barnhill beskriver en frustration hos läraren ”... det blir orättvist mot alla de andra barnen som hela tiden måste ha att göra med barn som inte kan kontrollera sig, har låg motivation, fallande betyg och problem med sociala kontakter ” (Barnhill 2012, s. 23). Jag tänker att det skulle vara orättvist att barnen inte fick möta olikheter som till exempel

funktionshinde. Jag kan förstå frustrationen hos lärarna som Barnhill beskriver, men ser mer på frustrationen som ett tecken maktlöshet av att inte räckta till alla barn. Jag kan se hur Adam sitter och bygger ensam i bygghörnan, han är inte ledsen och stör ingen alls. Men jag känner mig ledsen över att jag inte har tiden att kunna fokusera bara på honom. Det behövs flera stunder med Adam som den jag beskriver i min handlingssituation. Vi sitter ner en kort stund och från att han inte velat se mig i ögonen söker han dem hela tiden. På denna lilla stund kändes det som att vi fått bättre kontakt än vad vi någonsin haft tidigare. Här fick jag möta ett samspel med Adam och det är frustrerande att känna att jag inte alltid har tid till detta samspel. Jag anser att om det ska ske någon utveckling där i bygghörnan så behöver någon vara nära och utmana Adam.

Dilemmaperspektiv

Jag sitter i ett dilemma, en svår valsituation där jag ställer mig frågan om det är klokt att utsätta föräldrarna för frågor angående utredning kring Adam. Är det rätt av mig att vilja ha en diagnos ställd på en treåring? Kommer denna diagnos att hjälpa honom, eller kanske hämma honom i hans liv? Fredrik Svenaeus är professor i filosofi vid Centrum för praktisk kunskap, Södertörns högskola. Han beskriver i *Homo patologicus medicinska diagnoser i vår tid* hur nya tankarna om diagnoser påverkar oss. Svenaeus vill lyfta fram och undersöka hur vetenskapen som står medicin nära, präglar vårt lidande (Svenaeus 2013, s. 21). Svenaeus ger exempel på hur medicinska diagnoser kan komma att ge en identitetsskapande funktion. Vidare beskriver han barnkalassyndromet, där han beskriver barnkalas genom tiderna genom en förälders perspektiv. Han beskriver hur han i början av 1990- talet såg på barnkalas som en situation där alla barn visade olika typer av beteende. Det fanns ouppfostrade barn eller blyga barn. Det fanns barn som var vana att få sin vilja igenom och aldrig blir tillrättavisade, men under 2000-talet förändrades hans syn på dessa barn, han ställde sig frågan: Är det något fel på dem? (Svenaeus 2013, s. 77-79). ”Min poäng med barnkalassyndromet är att illustrera hur vi under senare år har ändrat vårt sätt att betrakta barns- och vuxnas- beteende när det glider ut i vissa ytterlighetstillstånd” (Svenaeus 2013, s. 79). Han anser att psykiatri och neurovetenskapen har vunnit insteg i vårt vardagstänkande.

Svenaeus pekar på att det blir svårt att finna en balans mellan att vara för eller emot neuropsykiatriska diagnoser. Om man försöker ställa sig i en mellanposition så kommer man möta båda sidors ilska (Svenaeus 2013, s. 80). Men är det så att vår vardagsförståelse färgas av medicinska hypoteser om hjärnans funktioner är mera spekulationer än fakta? Ser den biologiska psykiatri till de sociala sammanhang som barnen befinner sig i? Har diagnoser med hjärnkemi att göra eller handlar det bara om sociala konstruktioner, eller olika former av makt i samhället? Risken finns, enligt Svenaeus, att vi genom

diagnoser placerar in barnen i fack som onormala, problematiska barn och att diagnoser på så sett kan skada barnen. Kan diagnosen i sig leda till svårigheter i socialt samspel och en låg självkänsla? (Svenaesus 2013, s.83). Svenaesus menar att forskare presenterar en speciell mall eller ett mönster om hur vi förstår och uppfattar barns beteende. Denna mall får ett starkt grepp om vårt tänkande så fort den presenteras i vetenskapens namn. Förskolor och skolor präglas av ett samhälle som låtit sig imponeras av medicinska termer och hypoteser. ”Om barnet inte får diagnos föreligger inget verkligt problem och därför erbjuds inga möjligheter till extra resurser.” (Svenaesus 2013, s. 84). Barnets individuella historia och sociala situation hamnar i skymundan, de inte kan mätas eller vägas utan det är endast symptomen som kan bedömas och åtgärdas. Därför kan det för många vara en befrielse att få en diagnos, eftersom det tydligt finns ett problem för barnet, föräldrarna och förskolepersonal, någon lider. ”Lidandet kräver en förklaring och en åtgärd.” (Svenaesus 2013, s. 85).

*

Jag minns hur jag kände en befrielse när min son fick sin diagnos. Jag fick på något sett svar på en massa frågor som jag gått och burit på. Varför ser han inte på mig? Varför vill han inte leka med mig? Varför får jag inte trösta? Vad gör jag för fel? För mig var det en stor hjälp och tröst att få en diagnos. Men samtidigt kan jag ställa mig frågan hur psykologen kunde ställa diagnosen autism syndrom på ett barn som var ett år och tio månader. Nu lever han upp till kriterierna än idag, men vad hade hänt om han inte gjorde det? Hur säker är egentligen en diagnos, mer än att den finns på papper genom hela livet? Svenaesus påtalar även att en diagnos kan fungera som en identitetsskapande markör, den kan också öppna upp för att se sin personlighet som något speciellt och värdefull (Svenaesus 2013, s. 94). Om jag ser på Adam ur denna synvinkel känner jag att det kan bli viktigt även för honom att få en diagnos. Kanske kommer den hjälpa honom att få svar på frågor om varför han inte är som alla andra. Jag ser i min berättelse att föräldrarna inte finner svar på vissa frågor om Adam, som till exempel hur han gör när han vill leka. Kanske har jag i mina frågor skapat nya frågor hos föräldrarna, som en diagnos kan hjälpa dem att finna svaret på.

Föräldraperspektiv

Lennart Lindqvist är psykolog och har beskrivit egna erfarenheter och andra föräldrars berättelser om hur det känns att vara en utsatt förälder. Han beskriver att föräldrar skulle kunna delas in i två grupper; föräldrar som förnekar problemet och föräldrar som accepterar problemet. De föräldrar som accepterar problemet skulle dessutom kunna delas in i ytterligare två grupper, de som ger upp och de som kämpar med näbbar och klor för sina barn (Lindqvist 2014, s. 264). Anledningen till att många föräldrar förnekar

problemen kan vara att de har en annan syn på skolan, eller har negativa erfarenheter från sin egen skoltid. Lindqvist skriver ett kapitel om råd och tips till oss professionella som kommer att möta föräldrar till barn med funktionshinder. Han menar att den professionelle alltid har ett överläge. ”Man är alltid en auktoritet sett ur föräldrarnas perspektiv” (Lindqvist 2014, s. 266). Detta kan gälla när man som personalgrupp länge samlat information om barnet och inte redovisat det för föräldrarna i ett tidigare stadie. Föräldrarna kan vara så låsta i sina värderingar och perspektiv så att de kan känna sig hotade av mina synpunkter. Lindqvist menar att föräldrar som lever under stress eller i en krissituation lätt kan överreagera, som ”personal” måste vi ha förståelse för att de kanske är inne i en sorg process, kanske för att deras liv inte blev som de hade tänkt sig.

Lindqvist beskriver en farhåga som jag känner igen, den handlar om att vara den som berättar eller bekräftar. Som ”personal” måste vara medveten om att en förälder kan bli arg och irriterad på den som försöker få föräldern att se verkligheten, innan han eller hon är redo för det. ”Föräldrar kan också bli arga och besvikna på ’budbäraren’ - det vill säga den som först tar upp problemet eller som sätter en diagnos.” (Lindqvist 2014, s. 268). När Adams föräldrar menar att situationen i hemmet inte rimmar med problematiken på förskolan ser de inte samma problematik som vi gör. Kanske för att de troligtvis inte har samma bekymmer hemma. ”Det måste ju ha det jättejobbigt hemma” kan kollegorna säga sinsemellan. Men jag tror att de kan ha fel. Hemmet är oftast så anpassad efter funktionshindret redan så att det inte alls är säkert att de har samma problem som vi på förskolan. Här måste barnen anpassas till våra regler och rutiner. Barnet behöver träffa tjugo andra barn varje dag och sinnesuttrycken är oändligt många fler. Även Lindqvist menar att så är fallet, ”Om en förälder säger att, ’så är det inte hemma’, kan detta mycket väl vara sant. Hemmiljön kan mycket väl vara lugnare och mer strukturerad än en klassrumsmiljö...” (Lindqvist 2014, s. 269).

Jenny Gren är socionom med erfarenhet av fortbildning och handledning i förskola och skola. Hon skriver i *Etik i pedagogiskt vardagsarbete* att personalen är huvudansvarig för att mötet mellan hem och förskola blir bra. Hon påtrycker vikten av respekt för föräldern och menar att det inte räcker att föräldrarna ska känna sig respekterade, de måste vara det. Hon gör en beskrivning där personalen på en förskola bemöter en mamma med respekt när hon åter igen lämnar sin son för sent. Personalen ler och menar att allt ordnar sig men går sedan ut i personalrummet och menar att mamman aldrig kan passa tiden. Personalen är så irriterad och frustrerad på mamman att de till och med menar att mamman gjort mindre kloka val i sin livssituation. Detta är respektlöshet, menar Gren, och att dessutom lägga sina privata värderingar i mammans handlande går utanför ramen för personalens yrkesroll (Gren 2007, s. 200). Personalens egna känslor måste kunna hanteras. ”Känslor väcks. Det tjänar ingenting till att förneka dem. Tvärtom. Då

dyker de bara upp i oigenkännlig skepnad. De påverkar oss. Vi måste lära oss att se och hantera känslorna. Detta är en del i mognaden som lärare” (Gren 2007, s. 200).

Jag tycker mig respektera Adams föräldrar, men samtidigt upplever jag en frustration över att de inte ser samma problematik som jag. Kan det lysa igenom så att de känner sig respektlöst behandlade? Har jag här behandlat föräldrarna med respekt, men inte respekterat dem? Har jag genom min okunskap kränkt föräldrarna. Lindqvist menar att: ”Det är inte orden som sägs utan känslorna de lockar fram som är avgörande hur ett samtal upplevs” (Lindqvist 2014, s. 269).

Mina känslor blir starka i mötet med föräldrarna men visar det sig i en omognad som lärare eller i att denna problematik ligger mig för nära? Mitt syfte med samtalet med Adams föräldrar var att ge min syn på Adam, min sanning. Jag visste innan att föräldrarna inte delade min sanning och där börjar problematiken. Det finns ingenting som säger att min sanning är den rätta, men jag inser att den måste uttalas för att kunna föra en diskussion om vad som är sant. Jag funderar kring maktrelationen mellan mig och föräldrarna, det verkar som att de sitter på makten att kunna höra min sanning, eller slå den ifrån sig och då finns det inget jag kan göra. Jesper Juul som är familjeterapeut och Helle Jenssen som är, familjeterapeut samt handledare i psykoterapi förklarar i *Relationskompetens i pedagogernas värld* att makt fördelningen ser annorlunda ut. De menar att den professionella besitter mer makt dels genom lagstiftning till exempel anmälningsplikt till sociala myndigheter, men framför allt genom kunskap.

”När föräldrars och pedagogers samspel präglas av en konflikt är den allmänna tendensen fortfarande att pedagoger aktivt använder sin processuella makt för att få igenom sina synpunkter. Det finns i alla relationsorienterade professioner en tendens att de professionellas processuella maktmissbruk står i direkt proportion till deras osäkerhet och rädsla, eller omvänt, i proportion till deras relationskompetens” (Juul & Jenssen 2003, s. 114).

Samtidigt förklarar Juul och Jenssen att denna maktutövning inte står i proportion till de professionellas upplevelse av maktlöshet. Jag ser att även jag kände en rädsla över att beskriva min sanning som bestod i att Adam visar tecken på autism, och att jag i mina krav att få handledning kring Adam nyttjade min makt. Jag ser denna handling som välvilja men ser att jag inte gav föräldrarna någon makt i frågan om specialpedagogen besök. Jag satte min expertis i centrum och när den inte räckte till ansåg jag att jag behövde handledning. Med andra ord skulle man kunna säga att jag menade att jag har så mycket kunskap och om den inte räcker till så måste det vara barnet som det är fel på. Jag ser i min berättelse att föräldrarna reagerar på när jag plötsligt säger ordet specialpedagog, något som bara på sin titel signalerar att någon är speciell eller annorlunda. Jag upplever att föräldrarna blir chockade av mitt ordval. Det kanske visar att jag har missbedömt vart föräldrarna befinner sig på sin resa. Lindqvist menar att

personalen innan samtalet ska fundera kring vart föräldrarna befinner sig på sin resa. Jag bör ställa mig frågan; Om detta som jag ska ta upp tidigare är känt hos föräldrarna eller om det kan komma som en chock (Lindqvist 2014, s. 269). Jag skulle ha gett föräldrarna denna information om specialpedagogen på ett klokare sett. Jag borde kanske ha inlett samtalet med att försöka få klarhet i var föräldrarna befann sig på sin resa.

Juul och Jenssen beskriver att föräldrar kan känna sig manipulerade och inte tagna på allvar när de möter denna form av maktlöshet hos pedagoger. Adams pappa sa ju till mig: ”ja, ja, gör det då, men jag ser inte vad det skulle vara bra för”. Och här visar han kanske att han inte känner sig tagen på allvar utan lägger sig för min makt som expert. Författarna beskriver hur pedagogen vill ”sälja” sin ”sanning”, när sanningen, temat och målet bara känns vid för pedagogen blir den det största hindret för kontakt och ömsesidighet i samtalet.

”Ett av de centrala pedagogiska begreppen ”motivation” handlar till vardags ofta om pedagogens försök att försöka ”sälja” sin ”sanning” till den andra parten, vars ”sanning” man inte är intresserad av eller tar på allvar. Istället för att mjuka upp relationens asymmetriska karaktär håller man fast den, vilket ironiskt nog är något av det minst motiverade man kan göra.” (Juul & Jenssen 2003, s. 115).

Om jag inte hade haft mina erfarenheter och funnit det viktigt att berätta om att Adam visar tecken på autism, hade jag troligtvis kunnat vara mer öppen för hur föräldrarna upplevde situationen. Nu blev det istället viktigt för mig att påvisa att jag hade rätt i mina teorier. Och genom att jag höll fast vid det så fick samtalet en annan riktning. En riktning där jag ville bevisa att genom en specialpedagog kommer mina teorier att bli besannade. Jag ser ändå att jag vid ett tillfälle försöker att rädda situationen genom att säga att det är föräldrarna som är experter. Min tanke med detta uttalande var att föräldrarna var viktiga och värdefulla i mitt arbete med Adam. Men Juul och Jenssen menar att föräldrarnas upplevelser av att vara värdefulla uppstår endast när den professionelle har ”... en fullständig integrerad förståelse för att han har större behov av föräldrarna än vad de har av honom.” (Juul & Jenssen 2003, s. 173). Och tyvärr tror jag inte att så var fallet. När jag studerar min handlings situation så använder jag snarare föräldrarnas kunskap till att stärka min egen sanning. Att påstå att föräldrar är experter på sina barn menar författarna vara ett försök att tona ner den professionella dominansen vilket kan vara bra. Men yttrandet är i princip meningslöst. ”Det är ett försök att demokratisera ett expertbegrepp som det därigenom befäster.” (Juul & Jenssen 2003, s. 173). Dessutom, menar författarna, är föräldrar ”blinda på ena ögat” när de ser på sitt barn. Det kan bli lätt för en förälder att romantisera bilden av barnet eller så är de så fokuserade på problemet att de kan ha svårt att se alla goda kvaliteter hos barnet. Kanske hade det varit bäst om jag själv var ”blind på egna ögat” så att inte Adams beteende blev medel för en maktkamp om att få fram min

sanning. Och andra sidan menar Lindqvist att det är viktigt att föräldern känner sig behövd och att man som professionell absolut ska nyttja föräldrarnas kunskaper och erfarenheter (Lindqvist 2014, s. 273).

*

Jag känner igen mig i de olika grupper av föräldrar som Lindqvist beskriver, en grupp som förnekar eller en som accepterar. Jag accepterade problemet snabbt och blev sen näst intill manisk i att gå på alla kurser som erbjöds och kämpat för att min son ska få den hjälp han har rätt till. Nu har jag insett vilket jag inte gjort tidigare, att jag i min mammaroll vilar i det kompensatoriska perspektivet. Jag fann det viktigt att få en diagnos och att min son skulle få den träning som forskningen visat vara den bästa just nu. Är det därför jag blir så frustrerad när jag möter Adams föräldrar som kanske vilar i ett annat perspektiv? Har jag i mitt sätt att agera överfört min mammaroll på Adam och blivit manisk på ett liknande sätt när det gäller honom. Troligtvis har jag här haft stora svårigheter med att inse att alla inte reagerar som jag, och att föräldrarna faktiskt är de som är experter och ansvariga för Adam, inte jag. När mamman kramar om mig gång på gång, vad är det då hon söker? Vill hon livnära relationen, eller behöver hon själv en kram i hennes utsatta situation? Eller kan det möjligen vara så att min frustration syns så pass mycket att det är mig hon försöker trösta? Eller är det en gest som säger att vi tänker olika i frågan, men vi är glada att du är engagerad? Jag vet bara att min tanke hela tiden har varit att hon behöver tröst och styrka, men nu ser jag att det möjligen kan vara tvärtom. Hur ska jag i så fall förhålla mig till att föräldrarna vill trösta mig? Det är ju inte en situation jag vill uppnå, det är ju knappast jag som behöver empati i denna situation. Även om det just vid det tillfället kändes skönt att få krama om mamman, som ett slags förlåt från min sida. Ett förlåt för att jag blev tvungen att vara den som gav dem informationen om Adam, denna information som kan förändra mycket i deras liv.

Tre kunskapsformer

Bernt Gustavsson är idéhistoriker och förklarar att människan alltid har sökt kunskap om sig själv, om samhället och naturen. Filosofi, vetenskap och forskning har varit komponenter för undersökning kring världen och hur saker och ting fungerar. Gustavsson menar att vi kan skilja kunskapen om det vi kan och områden där vi bara kan tro. Att tro eller gissa något är inte detsamma som att faktiskt veta. Gustavsson menar att Platons (427-347 f.kr) definition av kunskap är att den är förknippad med kunna ange goda skäl till varför det vi tror på är sant. ”Kunskap är detsamma som sann berättigad tro” (Gustavsson 2000, s. 30). Denna form av kunskap, den traditionella kunskapen kallas episteme, Gustavsson översätter den i sin text som teoretisk-vetenskaplig kunskap. Han menar att det är denna form av kunskap som under lång tid

ofta har varit den som räknas. I min uppsats blir epistemisk kunskap viktig eftersom den innefattar kunnandet om autism ur ett medicinsperspektiv. Om episteme är att vetandet så finns det en ytterligare kunskapsform som beskriver kunnandet, den kunskapsformen kallas techne.

Techne är, enligt Gustavssons tolkning av Aristoteles, knuten till vad vi kan göra med våra händer och kroppar, som tillverkning, skapande eller framställning av olika materiella produkter. Gustavsson kallar denna kunskapsform för praktisk-produktiv kunskap.

”Vi får då två former av kunskap: en teoretisk och en praktisk – en som definierar kunskap med utgångspunkt från sann, berättigad tro och en som tar utgångspunkt i människans handlingar, kunskap i handling” (Gustavsson 2000, s. 31).

Vidare beskriver Gustavsson en tredje form av kunskap som har både politiska och etiska dimensioner. Gustavsson tolkar Aristoteles beskrivning på denna kunskap som en handling med två olika syften, en där syftet är att producera eller tillverka och techne där vi vill göra det bättre för människor på olika vis. Här kommer alltså det politiska och etiska aspekterna på handlingen in. Denna kunskapsform som är till för att öka människans välbefinnande kallas fronesis och brukar översättas till praktiskt klokhets. Gustavsson ger en mycket tydlig förklaring till de olika kunskapsformerna när han beskriver bygget av ett hus. Han beskriver att bygget av huset står skilt från det syfte att vi ska bo i det. Kunskapen för att bygga huset är techne och kunskapen om att göra det gott för människor att bo där är fronesis. Kunskapsformen handlar om att kunna hantera det som är unikt och avvikande. Fronesis innebär att man har övat upp sin förmåga att skapa kontakt med människor, lärt sig tolka och förstå för att sedan kunna handla klok i olika situationer.

Fronesis hör ihop med den Aristoteliska dygdetiken. Christian Nilson, doktorand i filosofi, ställer frågan vad etik har med kunskap att göra. Han finner svar i den *Nikomachiska etiken* i bok VI, där ger Aristoteles den fronesiska kunskapen en central roll och menar att den utgör målet för etiken som är ett lyckligare liv (Nilsson 2009, s. 39). Filosoferna James Rachels och Stuart Rachels beskriver Aristoteles syn på vad en dygd är. Aristoteles menar att det är ett karaktärsdrag i vanemässigt handlande. Aristoteles påpekar också att dygderna är medelvägar för laster. Mod är till exempel en medelväg mellan feighet och dumdristighet (Rachels & Rachels 2008, s. 189-191). Författarna själva definierar moralisk dygd som ”... ett karaktärsdrag som manifesteras i ett vanemässigt handlande och som är bra för personer att ha”(Rachels & Rachels 2008, s. 190). Författarna beskriver att olika dygder är berömvärda hos olika människor, i olika sammanhang, eller i olika kulturer. Du söker kanske inte samma dygder hos en florist som du gör hos en lärare. Så vilka dygder kan bli berömvärda hos en lärare? Jag skulle påstå det är många; klokhets, arbetsamhet, rättvisa, tolerans, mod, tålmod, välvilja och så vidare. Dessa dygder blir centrala i vår

förmåga att utveckla kunskapsformen fronesis. Kataktärsdygderna manifieras i vanemässigt handlande, det handlande som känns rätt, men då vi står i ett dilemma behöver dessa vanor korrigeras, då behöver vi fronesis. Det är inte frågan om vi ska handla för det gör vi hela tiden, utan hur vi ska handla (Nilsson 2009, s.48). För att ytterligare förtydliga de olika kunskapsformerna menar Aristoteles, enligt Gustavsson, att vetandet är episteme, kunnighet är techne och klokheten är fronesis (Gustavsson 2000, s. 34). Jag anser att i olika yrken tar kunskapsformerna sig olika uttryck.

I min handlingssituation blir alla kunskapsformerna viktiga. Den epistemiska kunskapen är viktigt i kunnandet av autism eller kanske snarare förståelsen av autism. Enligt Gillberg och Peeters var det epistemiska vetandet centralt i arbetet med människor med autism. Enligt dem behövde ”personal” inte bara förstå människan utan också förstå autism. Jag menar att de har fel, kunskapsformen fronesis blir enligt mig särskilt central i arbetet med Adam.

Jag har utvecklat min förmåga att läsa av honom. Jag har tankar om hur han tänker och vad han kan tänkas vilja. I arbetet med Adam kan jag tillgodose mina erfarenheter och upplever att jag ofta kan använda dem på bästa sätt. Jag har fått chansen att under flera år utveckla mina erfarenheter och reflektera över dem. Det är inte så att jag alltid vet hur jag ska hantera Adam i olika situationer men jag lyckas för det mesta handla så pass klokt att han får hjälp i hur han ska hantera situationen. I arbetet med Adam känner jag mig trygg, jag vet hur jag ska hantera olika situationer. Jag hittar samspel med honom vid blicken och får ögonkontakt och jag blir inte rädd när han är upprörd vid cd-spelaren utan ser dessa stunder som en möjlighet till att lära känna honom bättre.

Här anser jag att mina erfarenheter blir en tillgång i verksamheten och även för de pedagoger som arbetar där. Eftersom jag besitter kunskaper som få har fått tillgång till att lära sig. Men samtidigt ser jag också hur den epistemiska kunskapen blir viktig. Jag tror till exempel inte att jag kommit på det där med cd-spelaren om jag inte vetat att en tredjedel av dem som har autism visar symptom vad gäller hörseln. Jag tror att i situationen med cd-spelaren kände sig Adam otrygg eftersom han inte hade kontroll över ljudet. Troligtvis behöver han förberedas att nu sätts musiken på, och nu stängs den av. Som tur var gick det i detta fall att backa bandet och låta Adam vara en del av processen. Detta förhållningsätt till Adam är något som jag lärt mig efter alla år som mamma och i min yrkesroll. Förståelse för autism sitter i kroppen. Gustavsson menar att kunskap som sitter i kroppen och som uttrycks i aktiviteten är icke verbal han kallar det tyst kunskap (Gustavsson 2000, s. 76). Det är alltså den typen av kunskap som till drar sig när techne och fronesis används i handling. Jag menar att denna form av kunskap sitter i mig, när kollegor frågar mig om hur jag visste hur jag skulle handla kan jag ofta inte förklara det, jag bara handlar. Men samtidigt

förstår jag att jag under tidigare tillfällen har handlat mindre klokt och att mitt nuvarande förhållningsätt är ett resultat av reflekterade erfarenheter.

Till den tysta kunskapen måste ”hur” kunna reflekteras, vi måste ju kunna reflektera över hur vi utfört något. Är då kunskapen tyst? Gustavsson menar att den tysta kunskapen sitter i kroppen, att vi utför mer än vad vi kan säga med ord, att vi är kunskapen. Bengt Molander menar att tyst kunskap skapas genom föredöme, övning och personlig erfarenhet (Molander 1996, s. 38). I arbetet med Adam så krävs det ständig reflektion. Både före under och efter situationen, måste jag reflektera över mitt eget handlande. Donald A. Schön beskriver att den tysta kunskapen har följande egenskaper:

- ”Det finns handlingar, igenkännanden och bedömningar som vi kan göra spontant. Vi behöver inte tänka på dem före eller under själva utförandet.
- Vi är ofta omedvetna om att vi har lärt oss att utföra dessa saker. Vi bara gör dem helt enkelt.
- I vissa fall har vi en gång varit medvetna om den förståelse som senare införlivades i vår känsla för handlingen. I andra fall har vi kanske aldrig varit medvetna om den. Men i båda fallen är vi vanligtvis oförmögna att beskriva den kunskap som vårt handlande blottlägger” (Schön 2011,s.33)

Här talar Schön om kunskap-i-handling som är den typiska formen i vardagspraktiska kunskaper. Schön menar att vi en gång kan ha varit medvetna, men som jag förstår honom, kan den medvetenheten succesivt försvinna ju mer vi utför olika handlingar. Jag kan känna igen fenomenet att jag en gång fått lära mig något som efter lång tid av att pröva sig fram på något sett befästs som en kunskap i mig, då behöver jag inte längre reflektera över mitt handlande, det bara fungerar. Men det finns andra delar av min kunskap som inte alls går att genomföra utan reflektion. Schön beskriver reflektion- i-handling där han beskriver hur jazzmusiker reflekterar i handling och även i handlingen. ”De reflekterar -i -handling över den musik som de kollektivt skapar och över sina individuella bidrag till den, tänker på vad de gör och utvecklar – under processens gång – sitt sätt att utföra det på” (Schön 2011, s. 38). I arbetet med Adam behöver jag experimentera och våga pröva nya saker för att sedan kunna reflektera över vad som gav det bästa resultatet. Schön knyter kunskap- i -handling till experiment, att man prövar sig fram. Därför blir praktikern forskare (Schön 2011, s. 39). Om det nu inte hade varit cd- spelaren som var problemet för Adam hade jag varit tvungen att på andra sätt forska fram vad som var fel. I början kunde detta ta en hel dag men ju mer inblick och kunskap jag får om Adam så kan jag lösa problemen på ett smidigare sätt.

I samtalet med föräldrarna upplever jag inte fronesis lika starkt. Jag upplever oro och osäkerhet i samtalet. Jag har tidigare beskrivit hur jag och föräldrarna eventuellt såg på diagnoser ur olika perspektiv och att det kan varit en av anledningarna till att jag finner detta samtal så svårt. Men jag ser också något mer, jag ser att mina känslor bidrar till bekymmer. Jag ser att jag inte kan handla klokt utan att jag får svårt att känna ”rätt” vid rätt tidpunkt.

Svenaesus beskriver känslornas kunskap, emotionell intelligens. Begreppet kommer från början från den amerikanske psykologen och journalisten Daniel Goleman. Goleman definierar emotionell intelligens som karaktär eller moralisk instinkt. ”Det handlar om att förstå sina egna känslor- kunna behärska och styra dem- och om att förstå andras känslor samt kunna svara an på dem på ett moget och ansvarsfullt sätt”. (Svenaesus 2009, s. 91). Känslor har sin utgångspunkt i den faktiska personliga erfarenheten och den känns i kroppen men även i världen. Världen förändrar sin karaktär genom känslan. ”Eftersom känslor handlar om världen är de också bärare av kunskap om denna värld. Vi ser och strukturerar världen på ett visst sätt i känslan”. (Svenaesus 2009, s. 92). Känslorna driver oss till handling och det är dom som förmår oss att engagera oss i världen på olika sett. Om inte känslan fanns finns det ingen anledning för oss att gör någonting. Känslor är som en drivkraft till livet, de fyller vår värld med betydelse. Vi kan vara mer eller mindre medvetna om våra känslor, men om de går från omedvetna till medvetna kan de ändra karaktär. De finns i vårt kroppsspråk, röst, kroppshållning eller vårt sett att röra oss. Det kallas för känslornas expressivitet (Svenaesus 2009, s. 93). Vissa känslor kräver vår medvetenhet, som till exemplen svår smärta. Men en del av den emotionella intelligensen är att kunna tämja och styra våra känslor. Vi bör inte släcka våra känslor, enligt Aristoteles handlar intelligensen om att ”... känna rätt känsla, av rätt anledning, vid rätt tidpunkt, i lagom längd ...”(Aristoteles i Svenaesus 2009, s. 95). Vi ska alltså känna det som situationen kräver för att kunna handla klokt med hjälp av känslans drivkraft. Därför blir känslornas roll viktig i kunskapsformen fronesis. För att handla klok bör vi kunna behärska vårt egna känsloliv men också visa förståelse för andras. Empati och medkänsla blir viktiga komponenter när vi ska försöka gå utanför oss själv och istället träda in i någon annans perspektiv.

Jag kan anta att jag och Adams föräldrar gick in i samtalet med olika känslor. Jag upplevde att jag skulle komma med ett bud som troligtvis skulle få föräldrarna att träda in i nya känslomönster. Jag skulle nog påstå att jag redan innan påskrivit olika känslor hos dem. Jag antog att de skulle bli ledsna, arga eller panikslagna. Vad gjorde det med samtalet? Jag borde ha gått i samtalet med ett öppet sinne, utan antaganden om föräldrarna känslor, då hade jag varit mer öppen för att läsa av de faktiska känslor som föräldrarna visade. Nog tror jag att min empatikänsla ökar eftersom jag ofta kan tänka mig in i deras situation, men nu kom empatin redan innan de behövde få medkänsla. Jag inser att mina känslor tog överhand i samtalet och det visar ju sig också när jag själv brister ut i gråt i kapprummet efter samtalet.

Slutord

Jag har kommit till nya insikter under denna skrivprocess. Till en början såg jag hur jag hade en ståndpunkt som innebär att mina tankar inte vilar på varken det kompensatoriska eller det som jag kallar det integrerade perspektivet, eller det kritiska. Men jag ser nu att så inte var fallet. Mina tankar vilar helt klart på det integrerade perspektivet. Detta ser jag genom att jag påvisar vikten av en diagnos, inte bara för att få mer resurser till verksamheten utan för att Adam och hans föräldrar ska få hjälp och handledning. Och eftersom jag skriver just begrepp som stöd, hjälp och handledning visar ju det att jag tycker att han behöver det. Om mina tankar hade vilat på det kritiska perspektivet så hade de ju snarare varit verksamheten som behövde stöd och utveckling. Troligtvis har jag dessa ståndpunkter eftersom jag inte sett att inkludering i en värld utan diagnoser har fungerat någonstans än. Förhoppningsvis kommer jag någon gång att få uppleva det och då är jag villig att ändra mitt resonemang. Som det ser ut just nu så kvarstår problemet kring resurser i förskolan.

I min reflektion berörde jag frågor om att barn bör passa in i mallen. Jag ska nu försöka förklara vad denna mall enligt mig består av. Jag tillsammans med en till pedagog har ansvar för sexton, tre och fyra åringar i min grupp. I en matsituation har vi till exempel åtta barn vid varje bord. Om vi då har ett barn som kanske behöver matas, så blir det antingen en pedagog på femton barn, eller sju barn som måste klara sig själv. Jag säger inte att detta inte skulle gå men jag ställer frågan om detta den kvalitet på verksamheten vi vill ha? Svaret blir då för mig nej, vi behöver mer resurser.

Jag kan också se att en anledning till att jag finner det svårt att möta föräldrar som Adams är att de inte reagerar riktigt på samma sett som jag gjorde i vissa avseenden, när min son fick diagnos. Det här är något jag måste arbeta med och mina tankar behöver utmanas. Alla fungerar inte som jag och allas barn är inte som mitt eget. Jag måste låta mammarollen vara endast en mammaroll då den i detta fall träder in i yrkesrollen på ett mindre fördelaktigt vis. När jag under processens gång läst om utsatta föräldrar för att kunna förstå Adams föräldrar har jag ju även blivit tvungen att förstå mig själv. Jag ser då att jag har tagit autismfrågorna till mitt hjärta och vill att alla barn med de funktionshindret ska få samma rätt och hjälp. Detta kan nog vara en fördel i verksamheten, men inte om jag inte har föräldrarna med mig ”på tåget”. I detta fall blev jag hämmad att se utanför mig själv och istället blev det mina hjärtfrågor som blev viktigare än föräldrarnas inre process.

I arbetet med Adam ser det helt annorlunda ut, här ser jag mest fördelar med att ha autism i familjen. Jag blir i arbetet som en detektiv eller en forskare och reflekterar ständigt över att finna nya metoder i verksamheten. Jag har ett inarbetat förhållningsätt och har utvecklat mina förmågor att förstå Adam, och kanske förstår jag honom eftersom jag förstår autism. Det är egentligen kanske konstigt att jag ber om

handledning i arbetet med Adam för jag vet ju exakt hur jag ska göra, jag vill nu bara ha resurser att kunna genomföra det. De epistemiska kunskaperna kommer till sin rätt och jag kan dra fördelar av dem. Dessutom är kunskaperna kring autism på vår förskola så här ser jag mig sitta på en kompetens. Kunskaper kring autism är till en stor fördel i förskolan. Jag upplever att min kunskap kring detta ämne är stor och att jag även har erfarenheter kring hur vi kan arbeta med barn med autism på förskolan. Och även om jag ser att mina erfarenheter kan vara till för och nackdelar så tror jag att mitt engagemang kring dessa barn är till en fördel. För om ingen hade autism som hjärtefråga så kanske risken hade varit större att vi blundade för problemet, eller inte hade verktygen som behövdes. Och nu i efterhand kan jag berätta att Adam fick en diagnos inom autismspektrum och föräldrarna har visat stor tacksamhet att jag vågade uttala mina misstankar. När diagnosen var satt kunde jag hjälpa dem med både tips på hur man kan få sin vardag att fungera samt hur man söker vårdbidrag, handledning med mera. Om jag kan lära mig hantera mina egna känslor inför föräldrasamtal och bli tydligare i min yrkesroll så att inte mammamollen kan träda in, så kommer jag kanske dra nytta av min praktiska kunskap även under föräldrasamtal. Men jag är inte där än, och kanske kommer det alltid ligga mig för nära. Men jag tror och hoppas att mina erfarenheter kan bli så pass bearbetade att de snart kan vara till en större fördel än vad de tidigare varit.

Källförteckning

Alsterdal, Lotte (2014). "Essäskrivande som utforskning". I: *Konst och vetenskap. Essäer om estetiska lärprocesser*, Burman, Anders (red.). Stockholm: Södertörns högskola.

Barnhill, Frank (2012). *ADHD av misstag*. Sverige: Förlaget Påfågeln.

Bech-Karlsen, Jo (1999). *Jag skriver alltså är jag – En bok för fackskribenten som vill berätta*. Lund: Studentlitteratur.

Brinkkjaer, Ulf, Höyen, Marianne (2013) *Vetenskapsteori för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur.

Gillberg, Christopher, Peeters Theo (2001) *Autism- medicinska och pedagogiska aspekter*. Malmö: Cura bokförlag och Utbildning AB.

Gren, Jenny (2007). *Etik i pedagogiskt vardagsarbete*. Stockholm: Liber AB.

Gustavsson, Bernt (2000). *Kunskapsfilosofi. Tre kunskapsformer i historisk belysning*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Hammarén, Maria (2005). *Skriva en metod för reflektion*. Stockholm: Santerus förlag.

Hjertström, Lappalainen, Jonna och Schwarz, Eva (2011). "Tänkandets gryning". I: *Våga Veta. Om bildningens möjligheter i massutbildningens tidevarv*, Burman, Anders (red.). Stockholm: Södertörns högskola.

Juul, Jesper, Jensen, Helle (2003) *Relationskompetens i pedagogernas värld*. Stockholm: Liber AB.

Lindqvist, Lennart (2014). *Utsatta föräldrar*. Stockholm: Pavus utbildning AB.

Molander, Bengt (1993). *Kunskap i handling*. Göteborg: Daidalos.

Nilholm, Claes (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.

Svenaesus, Fredrik (2013). *Homo Patologicus- medicinska diagnoser i vår tid*. Stockholm: Tankekraft förlag.

Svenaesus, Fredrik I Bornemark, Jonna och Svenaesus, Fredrik (red.) (2009). *Vad är praktisk kunskap?* Stockholm, Södertörns högskola.

Schön, Donald, (2011) ”Den reflekterande praktikern”. I: *Reflektion och praktik i läraryrket*, red. Christer Brusling och Göran Strömberg. Lund, Studentlitteratur.

Rachels, James, Rachels, Stuart, (2010) *Rätt och fel: En introduktion till moralfilosofi*. Lund, Studentlitteratur.